

Houkutteleva tietokirja

Tuula Uusi-Hallila ja Anne Helttunen: *Sitaattien salat. Mitä jokaisen tulee tietää suomalaisesta kirjallisuudesta*. SKS 2016.

Otsikoin arvosteluni teoksen ulkonäön perusteella ja poikkeuksellisesti käsitelen tämän aiheen ensimmäiseksi, koska tietokirjojen kansista poikkeava suunnittelu herätti heti huomioni. Tartuin kirjaan huomaten, että houkutteleva linja jatkuu onnistuneesti kirjan sivuille, joista osaan on valittu aiheeseen sopiva väri. Ulkoasun suunnittelija on Emmi Kyytsönen. Joitakin lukijoita saattaa "levoton" sisällys häiritä, minua se häiritsi vain paikoin (esim. s. 126–127 musta teksti punaisella pohjalla). Muun kuvituksen käsitelen myöhemmin.

Ensimmäinen mieleeni tuleva kysymys kirjaan tutustuttuani on: kenelle tämä teos on tarkoitettu? Tekijät ovat perustelleet valintansa ja kirjanneet sen jo kirjan kanteen. He ovat olleet vaikean tehtävän edessä valitessaan esiteltävät teokset, jotka jokaisen tulee tietää suomalaisesta kirjallisuudesta. Ajattelen heti tietokilpailujen osanottajia, jotka nykyään eivät ole vanhoja tietoviisaita. Nämä olivat jo koulussa perehtyneet monien maamme klassikkokirjailijoiden tuotantoon. Uusi-Hallila ja Helttunen ovat tietoisia siitä, että esiteltäviä tekstejä on tähän tarkoitukseen aivan liian vähän, mutta nippelitietoa kaipaavalle *Sitaattien salasta* olisi tullut ehkä jopa tuhatsivuinen nykyisen 224 sivun sijaan. Olen hieman huolestunut siitä, että esiteltävistä teoksista kirjoitetut tekstit riittävät nyky-

kijalle, joille on tarjolla uuttakin kirjallisuutta yli kestäkyvyn. He eivät ehkä jaksa lukea alkuperäisiä teoksia eivätkä edes selaila niitä. Näin voi käydä vaikka Aleksis Kiven tai Eino Leinon kohdalla, joiden tuotantoa esitellään usealla sivulla.

Sitaattien salat ei ole tarkoitettu lentävien lauseiden luetteloksi vaikka asiahakemisto toimii tällaisena. Siksi siitä puuttuu kaipaamani ”Hakkaa päälle Suomen poika”, jota jääkiekkokatsomo huutaa ainakin oman joukkueemme otelessa Ruotsia vastaan. Harva pelin katsojista tietnee, keitä olivat hakkapeliitat, joihin tämä lentävä lause ymmärtääkseni perustuu. Yllätyin positiivisesti, että tekijät ovat valinneet mukaan aivan uuttakin paljon luettua kirjallisuutta, kuten Orvokki Aution, Tuomas Kyrön, Sinikka Nopolan ja Johanna Sinisalon teokset. Kyrön kohdalla huomaisin, että asiahakemistossa ei ole sanaa *mielensäpahoittaja*, vaikka se on sivun 97 otsakkeena. Sana löytyy tekijäluettelosta Tuomas Kyrön kohdalla. Tieteellisen tarkassa hakemistossa sen pitäisi olla. Vastaavia tapauksia saattaa olla muitakin.

Erityisen kiitoksen esitän tekijöille viittauksista toisten kirjailijoiden kuin esiteltävän teoksiin; esimerkiksi Anni Swanin romaani *Iris rukka* ja Tuula Liina Variksen romaani *Rakas* vertauksina Homasantuuhun Minna Canthin romaanissa *Työmiehen vaimo*. Vastaavia viittauksia on säännönmukaisesti kaikkialla kirjassa. Tekijät ovat tehneet lujasti työtä niitä etsiessään, mutta vaiva palkitaan: nämä viittaukset ovat aivan olennainen lisä syventämään varsinaista tekstiä ja antavat lukijalle tärkeää lisätietoa. Arvostan niitä niin paljon, että olisin valmis lisäämään viitattujen kirjailijoiden elinvuodet artikkelin alle, missä aina on esitelty teoksen kirjoittajan elinvuodet.

Mielenkiintoista, että käsite suomalainen kirjallisuus tarkoittaa ainakin Uusi-Hallilan ja Helttusen tekstin perusteella vain kaunokirjallisuutta. Tätä ei kuitenkaan sa-

nota missään, joten se on selviö. Tietokirjallisuuden sitaattien salat olisikin varsin vaikea tehtävä jopa niinkin lähelle kaunokirjallisuutta yltävässä teoksessa kuin Reino Kalliolan kolmiosainen *Suomen luonnon kirja* (WSOY). Sama pätee esimerkiksi myös Anto Leikolan moniin julkaisuihin.

Tieteellisten tekstien hyvin yksityiskohtaisesti määriteltyjen sääntöjen mukaan laadittuun julkaisuun verrattaessa *Sitaattien salat* ei ole onnistunut tyydyttävästi kirjan kuvittajien hakemiston laadinnassa (s. 217). Luettelo perustuu aakkoselliseen tekijähakemistoon, missä kuvittajan nimen perässä on ne sivut, joissa hänen tekemänsä kuva tai vastaava on. Koska luettelo on lyhyt, taiteilijan nimen kyllä löytää, mutta ehdottomasti selkeämpi tapa olisi merkitä sivunumerot ja näiden jälkeen tekijä, olkoonkin että eräiden taiteilijoiden nimi joudutaan toistamaan, kuten lähdeluettelossa kirjailijoiden kohdalla on tehty.

Useat lainatut kuvat on hyvin valittu ja lukijoille tuttuja. Kirjaa varten tehdyistä kuvista pidin useimmista, mutta en onnistu saamaan minulle tuttua mielikuvaa Tuuli Toivasen kuvista. Vaikka kuvat on taidolla tehty, minulle ne ovat ”liian uudenaikaisia” sopiakseen klassikkoteksteihin. Ehkä olen jo kangistunut hyväksymään vain vanhojen kuvien tyyliä. Sama ajatus on mielessäni katsoessani Vänrikki Stoolin tarinoiden sarjakuvatyylistä kuvitusta, joka sinänsä on piristävää. Luultavasti Uusi-Hallila ja Helttunen ovat pohtineet pitkään kuvien valintaa. *Rajamäen rykmentistä* on Erkki Tantun tuttu, aihetta loistavasti kuvaava piirros.

Edellä jo mainitussa lähdeluettelossa tekijät ovat toimineet utterasti ja ilmeisen tarkasti. Itse en luonnontieteilljänä ole pätevä enkä muutenkaan kykenevä tarkistamaan näin monimutkaista kirjallisuusluetteloa.

Sitaattien salat onnistuu erinomaisesti häkellyttämään lukijansa uudella muotoilullaan, joka todennäköisesti ei jää vain kokei-

luksi. Kirjailijoilta tämä tyyli vaatii aivan uudenlaista suhtautumista, ellei muotoilua jätetä kustannustoimittajan huoleksi. Jo sarjakuvien kasvava suosio panee ajattelemaan, että tulevaisuudessa ilmestyy kuvataiteilijan mielikuvan vahvistamaa kertomakirjallisuutta silloinkin, kun kirjoittaja itse ei ole myös kuvataiteilija, kuten Tove Jansson.

Sitaattien salat suorastaan ”pyytää jatkoa”, jolle loppua ei ole näkyvissä. Uusi-Hallila ja Helttunen ovat varmasti pohtineet tätäkin puolta. Nyt julkaistu teos sisältää riittävän laajan valikoiman ”vanhaa” suomalaista suomenkielistä kirjallisuutta, mutta mikään ei tietenkään estä laajentamasta aihetta. Sellaista miellyttävää tyrmäystä kuin *Sitaattien salat* tämä ei ainakaan minun kohdallani saisi aikaan. Odotan kiinnostuneena, minkä paikan teos saa kirjallisuudessa, onko se kasvavan polven tietolähde kirjallisuutemme historian vai vakiintuneen lukijakunnan nautittava tiedonlisä.

ILPO HAAHELA

Kirjoittaja on kirjallisuutta harrastava biologi.